

LAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO
10/2006 vp

Hallituksen esitys laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta sekä laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 13 päivänä syyskuuta 2005 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta sekä laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HE 90/2005 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi hallintovaliokuntaan samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- poliisijohtaja Kimmo Hakonen, sisäasiainministeriö
- poliisipäällikkö Pertti Rönkkö, Kajaanin kihlakunnan poliisilaitos
- apulaispoliisipäällikkö Risto Äijälä, Tampereen kihlakunnan poliisilaitos
- asianajaja Markku Fredman, Suomen Asianajajaliitto
- oikeustieteen lisensiaatti Kirsi Neiglick.

Lisäksi oikeusministeriö on antanut kirjallisen lausunnon.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta. Lakia sovellettaisiin poliisin tiloihin sijoitettujen tutkintavankien, poliisin säilytettävänä olevien pidätettyjen ja kiinni otettujen sekä muiden poliisin säilytettävänä laillisella perusteella olevien vapautensa menettäneiden kohteluun.

Laissa säädettäisiin vapautensa menettäneiden kohtelussa noudatettavista yleisistä periaatteista, vapautensa menettäneen oikeuksista ja velvollisuuksista sekä niistä toimenpiteistä, joihin poliisin henkilökunnalla on oikeus ryhtyä

henkilön vapauden rajoittamiseksi sinä aikana, jona vapautensa menettänyt on poliisin säilytettävänä.

Laissa säädetyin edellytyksin pidätettyjen ja kiinni otettujen valvonta voitaisiin toteuttaa teknisten laitteiden avulla etävalvontana poliisin etävalvontakeskuksesta. Laissa säädettäisiin myös poliisin palveluksessa olevien vartijoiden asemasta, tehtävistä ja toimivaltuuksista.

Esitykseen sisältyvät lisäksi ehdotukset 11 muun lain muuttamisesta.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Lausunnon rajaus

Lakivaliokunta on toimialansa mukaisesti tarkastellut hallituksen esitykseen sisältyviä lakiehdotuksia yhtäältä oikeudenhoidon asianmukaisen turvaamisen ja toisaalta poliisin säilytettävänä olevien henkilöiden oikeusturvajärjestelyjen kannalta.

Ehdotettu laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta on tarkoitettu sääntelemään myös poliisin tiloissa säilytettävien tutkintavankien asemaa. Muun muassa tästä syystä laki on pyritty muotoilemaan niin, että se — henkilölliseen soveltamisalaan liittyvät erityispiirteet huomioon ottaen — mahdollisimman pitkälle vastaisi tämän vuoden lokakuun alussa voimaan tulevaa tutkintavankeuslakia (768/2005). Siksi lakivaliokunta on tässä lausunnossaan ottanut huomioon ne muutokset, joita se aikanaan ehdotti tehtäviksi tutkintavankeuslakiin (LaVM 10/2005 vp) ja jotka eduskunta sittemmin hyväksyi.

Uuden lain lähtökohdat

Voimassa olevaan lainsäädäntöön ei sisälly erityissäännöksiä poliisin säilytettävänä olevien henkilöiden kohtelusta, vaan myös näihin sovelletaan tutkintavankeuslakia. Kuten hallituksen esityksestä (s. 6 ja s. 37/II) ilmenee, tämä on johtanut siihen, että toiminta yksilöiden oikeusturvan kannalta keskeisissä asioissa on osittain perustunut sisäasiainministeriön ohjeisiin. Lakivaliokunta pitääkin nyt ehdotettua lakia paitsi käytännön kannalta tärkeänä myös periaatteellisesti merkittävänä uudistuksena.

Henkilön ollessa poliisin huostassa hänen asemansa on tosiasiallisesti monessa suhteessa varsin alisteinen suhteessa viranomaisiin. Tämän vuoksi on tärkeää, että hänen oikeuksistaan huolehditaan sekä antamalla nyt ehdotetun kaltaista lainsäädäntöä että myös pitämällä silmällä sen käytännön toteutusta. Tämä edellyttää ensinnäkin sitä, että uuden lainsäädännön voimaantuloon varaudutaan kouluttamalla henkilökuntaa

riittävässä määrin. Toiseksi poliisin säilytettävänä olevien henkilöiden oikeuksien toteuttamismahdollisuudet ovat paljolti sidoksissa myös niihin rajoituksiin, joita säilytystiloista itsestään johtuu. Tämän vuoksi valiokunta on kiinnittänyt huomiota 1. lakiehdotuksen 3 luvun 3 §:ään, jonka mukaan vapautensa menettäneiden säilyttämiseen käytettyjä tiloja rakennettaessa ja korjattaessa varsinaiset majoitustilat on varustettava siten, että ne vastaavat yleisessä rakennuslainsäädännössä asuutiloille asetettuja vaatimuksia. Lakivaliokunnan mielestä hallintovaliokunnan olisi syytä mietintönsä perusteluissa korostaa, miten tärkeää lain käytännön toteutumisen kannalta on, että hallitus osoittaa riittävästi varoja jo käytössä olevien säilytystilojen saattamiseksi vastaamaan laista johtuvia vaatimuksia.

Yksityiskohtaiset perustelut

1. Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta

1 luku. Yleiset säännökset

3 §. Vapautensa menettäneen oikeuksien rajoittaminen. Pykälän mukaan vapautensa menettäneen oikeuksia ei saa ehdotetun lain nojalla rajoittaa enempää kuin vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitus, säilytysvarmuus, säilytystilan järjestyksen säilyminen sekä turvallisuus vaativat. Pykälä vastaa asiallisesti tutkintavankeuslain 1 luvun 4 §:ää. Tämän vuoksi ja oikeasuhtaisuuden vaatimuksen huomioon ottamiseksi lakivaliokunta esittää,

että säännöstä täydennetään vaatimuksella rajoitusten välttämättömydestä.

Valiokunnan mielestä säännöksen sanamuodon perusteella on epäselvää, mihin "turvallisuudella" viitataan. Säännöksen perusteluista (s. 63/II) syntyy kuitenkin vaikutelma, että säännöksessä tarkoitetaan nimenomaan vapautensa menet-

täneiden henkilökohtaista turvallisuutta. Lakivaliokunta esittää,

että säännöksen sanamuotoa täsmennetään vastamaan sen perusteluissa ilmaistua tarkoitusta.

Samalla lakivaliokunta kiinnittää hallintovaliokunnan huomiota siihen, että samankaltainen sannonallinen epäselvyys sisältyy eräisiin muihinkin pykäliin, kuten esimerkiksi teknistä valvontaa koskevaan 12 luvun 1 §:ään.

2 luku. Säilytystilaan ottaminen

1 §. Säilytystila. Kuten perusteluista (s. 64/II) käy ilmi, tutkintavankeudesta annetun lain (615/1974) voimassa olevan 1 §:n mukaan oikeusministeriö hyväksyy nykyisin tutkintavankien säilytykseen käytettävät poliisin säilytystilat. Pykälän perustelujen (s. 64/II) mukaan näin hyväksytyjä tiloja voitaisiin lähtökohtaisesti käyttää tutkintavankien säilytykseen myös ehdotetun lain voimaantulua, jollei muuttuneista olosuhteista tai muusta vastaavasta syystä muuta johtuisi. Lakivaliokunnan mielestä tällainen järjestely edellyttää asianmukaista siirtymäsäännöstä. Lisäksi valiokunta pitää tarpeellisena, että myös nykyisin käytössä olevien tilojen asianmukaisuus varmistetaan lyhyen siirtymäkauden jälkeen suoritettavassa uudessa tarkastuksessa. Tämän vuoksi lakivaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta täydentää 19 luvun 2 §:n siirtymäsäännöksiä lisäämällä pykälään esimerkiksi seuraavan kaltaisen uuden momentin:

"Sellaisia poliisin tiloja, joiden käyttämisen tutkintavankien säilyttämiseen oikeusministeriö on ennen tämän lain voimaantuloa hyväksynyt tutkintavankeudesta annetun lain (615/1974) 1 §:n nojalla, saadaan tämän lain 2 luvun 1 §:n estämättä edelleen käyttää tähän tarkoitukseen, kuitenkin enintään kahden vuoden ajan lain voimaantulosta."

3 luku. Sijoittaminen säilytystilassa, perushuolto ja siirtäminen.

1 §. Sijoittaminen säilytystilassa. Pykälässä säädetään niistä rajoituksista, jotka koskevat vapautensa menettäneen sijoittamista säilytystilassa. Sen 3 momentin toisen virkkeen mukaan vapautensa menettänyttä ei saa sijoittaa samaan selliin toisen vapautensa menettäneen kanssa, jos siitä aiheutuu vaaraa hänen turvallisuudelleen, vapautteen kohdistuvan toimenpiteen tarkoitukselle taikka säilytystilan järjestykselle tai turvallisuudelle. Lakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että edellä mainittuun yhteensijoittamiskieltoon ei sisälly sitä perusteluissa (s. 67/II) mainittua seikkaa, jonka mukaan eri perusteilla vapautensa menettäneitä voidaan sijoittaa ilman näiden omaa suostumusta yhteen vain poikkeuksellisissa tilanteissa, kuten tilapäisen säilytystilojen tilanpuutteen vuoksi. Lakivaliokunta pitää mainittua periaatetta vapautensa menettäneen kannalta tärkeänä. Siksi lakivaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta lisää pykälän 3 momenttiin uuden kolmannen virkkeen esimerkiksi seuraavasti:

"Eri perusteilla säilytettävänä olevat vapautensa menettäneet saa sijoittaa samaan selliin vain, jos se on tilapäisesti välttämätöntä säilytystilan järjestyksen ylläpitämiseksi poikkeuksellisessa tilanteessa."

4 §. Ruokahuolto. Pykälän 1 momentin mukaan vapautensa menettäneiden ruokahuolto on järjestettävä siten, että he saavat terveellisen, monipuolisen ja riittävän ravinnon. Pykälän perustelujen (s. 70/I) mukaan alle 12 tuntia yhtäjaksoisesti vapautensa menettäneenä olevan henkilön osalta ei yleensä olisi tarvetta ruokailumahdollisuuden järjestämiseen, vaan vapautensa menettäneen voidaan edellyttää järjestävän itse ruokahuoltonsa vapauduttuaan. Lakivaliokunta pitää tällaista 12 tunnin aikarajaa ruokailumahdollisuuden järjestämiseksi varsin pitkänä. Siksi lakivaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta mietintönsä perusteluissa kiinnittäisi huomiota tarpeeseen järjestää ruokailumahdollisuus kohtuullisin väliajoin, esimerkiksi vapaudenmenetyksen kestänyä vähintään kuusi tuntia.

7 §. Siirrosta ilmoittaminen. Pykälän mukaan vapautensa menettäneen siirrosta on ilmoitettava vapautensa menettäneen osoituksen mukaan hänen lähiomaiselleen tai muulle läheiselleen sekä vapautensa menettäneen oikeusavustajalle. Säännöksen sanamuodon mukaan ilmoituksen tekisi aina poliisi. Sen sijaan vapautensa menettäneellä itsellään tulee perustelujen (s. 71/I) mukaan olla mahdollisuus ilmoittaa siirrosta lähiomaisilleen tai muille läheisilleen sekä oikeusavustajalleen. Lakivaliokunnan mielestä tällainen itse tehtävä ilmoitus on esimerkiksi läheisten kannalta parempi vaihtoehto kuin viranomaisaloitteinen toiminta. Tätä tarkoittava muotoilu sisältyy myös uuden tutkintavankeuslain 3 luvun 7 §:ään. Siksi lakivaliokunta esittää,

että pykälän 1 momentti muutetaan muotoon, jossa edellytetään vapautensa menettäneelle varattavan tilaisuus ilmoittaa siirrosta säännöksessä mainituille henkilöille.

Lisäksi lakivaliokunta kiinnittää hallintovaliokunnan huomiota siihen, että ehdotetussa säännöksessä käytetään ilmaisua "oikeusavustaja", mikä poikkeaa sekä tutkintavankeudesta annetun lain voimassa olevasta 12 §:stä että esimerkiksi nyt ehdotetun lain 6 luvun 4 §:ssä käytetystä sanonnasta. Lakivaliokunnan mielestä hallintovaliokunnan on syytä vielä selvittää, onko tälle poikkeamiselle asiallisia perusteita.

4 luku. Vapautensa menettäneen omaisuus

1 §. Omaisuuden hallussapito. Pykälän 2 momentin mukaan vapautensa menettäneeltä on kielletty muun muassa dopingaineiden hallussapito. Tutkintavankeuslakia säädettäessä lakivaliokunta piti tulkinnanvaraisena, mitkä aineet kulloinkin katsotaan dopingaineiksi. Tämän vuoksi se ehdotti, että esimerkiksi tutkintavan-

keuslain 5 luvun 1 §:ssä viitattaisiin nimenomaisesti rikoslain 44 luvun 16 §:ssä tarkoitettuihin dopingaineisiin. Tätä vastaavasti lakivaliokunta esittää,

että nyt esillä olevan pykälän 2 momenttiin lisätään viittaus rikoslain 44 luvun 16 §:ään.

6 luku. Kirjeenvaihto ja puhelut

1 §. Kirjeenvaihto ja kirjeiden tarkastaminen. Kuten perusteluista (s. 80/II) käy ilmi, pykälän 2 ja 3 momentti on erästä vähäistä poikkeusta lukuunottamatta tarkoitettu asiallisesti vastaamaan tutkintavankeuslain 8 luvun 1 §:n 2 ja 3 momenttia. Tähän nähden ja tutkintavankeuslain säätämisen yhteydessä esittämäänsä viitaten lakivaliokunta esittää,

että nyt esillä olevan pykälän 2 momentti muutetaan vastaamaan tutkintavankeuslain 8 luvun 1 §:n 2 momenttia ja että samalla poistetaan 3 momentissa oleva pykäläviittaus tarpeettomana.

2 §. Kirjeen lukeminen. Kuten perusteluista (s. 80/II) käy ilmi, pykälä on yhtä poikkeusta lukuunottamatta tarkoitettu asiallisesti vastaamaan tutkintavankeuslain 8 luvun 2 §:n 1 momenttia. Tähän nähden ja tutkintavankeuslain säätämisen yhteydessä esittämäänsä viitaten lakivaliokunta esittää,

että nyt esillä oleva pykälä muutetaan vastaamaan tutkintavankeuslain 8 luvun 2 §:n 1 momenttia lukuun ottamatta mainintaa kirjeen lukemisesta rikoksen selvittämiseksi.

6 §. Puhelimen käyttö. Pykälän 1 momentin mukaan vapautensa menettäneelle on mahdollisuuksien mukaan annettava omalla kustannuksellaan mahdollisuus olla puhelimitse yhteydessä säilytystilan ulkopuolelle, jollei tätä oikeutta ole pakkokeinoin nojalla rajoitettu. Lakivaliokunnan mielestä säännöksen sanamuodosta syntyy käsitys, että poliisilla olisi melko laaja harkintavalta puhelimen käytön suhteen. Perustelujen (s. 83/I) mukaan puhelimen käyttömahdol-

lisuus on kuitenkin selvästi pääsääntö. Jotta tämä kävisi ehdotettua paremmin ilmi itse lakitekstistä, lakivaliokunta esittää,

että pykälän 1 momentin ensimmäinen virke muotoillaan esimerkiksi seuraavasti:

"Vapautensa menettäneelle on varattava tilaisuus olla omalla kustannuksellaan puhelimitse yhteydessä säilytystilan ulkopuolelle, jollei tämä säilytystilan olosuhteiden vuoksi ole mahdotonta tai jollei oikeutta yhteydenpitoon ole pakkokeinonlain 1 luvun 18 b §:ssä tarkoitetulla tavalla rajoitettu."

Pykälän 2 momentin mukaan vapautensa menettäneelle on lisäksi varattava oikeus olla puhelimitse yhteydessä 4 §:ssä tarkoitettuun asiamieheensä sekä muutoinkin säilytystilan ulkopuolelle sellaisten asioiden hoitamiseksi, joita ei voida toimittaa kirjeitse tai tapaamisella. Säännöksen sanamuodon mukaan yhteydenpito puhelimitse asiamieheen tulisi kyseeseen vasta viimesijaisena keinona kirjeenvaihdon tai tapaamisen ollessa mahdotonta. Lakivaliokunnan mielestä tällainen rajoitus vaikeuttaisi vapautensa menettäneen yhteydenpitoa asiamieheen tavalla, jota ei voida pitää asianmukaisena. Valiokunta pitää lisäksi perusteltuna, että kustannukset puhelimitse tapahtuvasta yhteydenpidosta asiamieheen jäävät valtion vastattaviksi. Edellä mainituin perustein lakivaliokunta esittää,

että nyt esillä olevan pykälän 2 momentti muutetaan kuulumaan esimerkiksi seuraavasti:

"Vapautensa menettäneelle on lisäksi varattava tilaisuus olla valtion kustannuksella yhteydessä 4 §:ssä tarkoitettuun asiamieheensä. Vapautensa menettäneellä on myös muutoin oikeus olla puhelimitse yhteydessä säilytystilan ulkopuolelle sellaisten asioiden hoitamiseksi, joita ei voida hoitaa kirjeitse tai tapaamisella."

7 §. *Puhelun kuunteleminen.* Kuten perusteluisista (s. 84/II) käy ilmi, pykälä on yhtä poikkeusta lukuunottamatta tarkoitettu asiallisesti vastaamaan tutkintavankeuslain 8 luvun 7 §:ää. Tähän nähden ja tutkintavankeuslain säätämisen yhteydessä esittämäänsä viitaten lakivaliokunta esittää,

että nyt esillä oleva pykälä muutetaan vastaamaan tutkintavankeuslain 8 luvun 7 §:ää lukuun ottamatta tallentamista koskevia säännöksiä.

7 luku. *Tapaamiset ja muut yhteydet säilytystilan ulkopuolelle*

1 §. *Tapaaminen.* Pykälässä säädetään vapautensa menettäneen oikeudesta tavata vieraita. Siinä ei ole nimenomaista mainintaa vapautensa menettäneen oikeudesta pitää yhteyttä oikeudenkäyntiasiamieheensä tai -avustajaansa huolimatta siitä, että tutkintavankeudesta annetun lain voimassa olevassa 12 §:ssä tällainen säännös on. Tästä huolimatta perusteluissa (s. 85 s.) korostetaan, että ehdotetulla lailla ei ole tarkoitus heikentää vapautensa menettäneen oikeutta pitää yhteyttä asiamieheensä.

Lakivaliokunnan mielestä on erityisen tärkeää, että vapaudenriiston kohteena oleva henkilö voi pitää yhteyttä asiamieheensä. Tämän vuoksi valiokunta tutkintavankeuslakia säädettäessä ehdotti lakiin otettavaksi tätä koskevan erityisen säännöksen. Samalla valiokunta katsoi, että vapautensa menettäneen ja hänen asiamiehensä välisen suhteen erityisluonteen vuoksi kyseiset tapaamiset tulee pääsääntöisesti järjestää valvomattomina. Edellä mainituista syistä lakivaliokunta esittää,

että nyt esillä olevaan pykälään lisätään tutkintavankeuslain 9 luvun 1 §:n 1 ja 3 momenttia vastaavat säännökset yhtäältä vapautensa menettäneen oikeudesta pitää yhteyttä asiamieheensä ja toisaalta vapautensa menettäneen ja asiamiehen tapaamisten järjestämisestä pääsääntöisesti valvomattomina.

Ehdotetun 3 momentin mukaan vapautensa menettäneen ja muun kuin asiamiehen välistä kes-

kustelua saadaan tapaamisen aikana kuunnella väärinkäytösten ehkäisemiseksi. Perustelujen (s. 86/I) mukaan nyt esillä olevan pykälän 2 momentissa tarkoitettu valvonta ei itsessään sisällä oikeutta tapaamisen kuunteluun, koska valvonnalla tarkoitetaan lähinnä henkilökunnan läsnäoloa samassa huoneessa kuin vapautensa menettänyt ja häntä tapaamaan tullut henkilö ovat. Lakivaliokunta kiinnittää hallintovaliokunnan huomiota myös siihen, että tutkintavankeuslain vastaavassa säännöksessä (9 luvun 1 §) ei ole erillistä kuunteluoikeutta koskevaa säännöstä. Lakivaliokunnan mielestä hallituksen esityksessä ei ole tuotu esiin perusteita, joiden vuoksi tapaamisten valvonnasta olisi tässä laissa tarpeen säätää näiltä osin toisin kuin tutkintavankeuslaissa. Siksi lakivaliokunta esittää,

että nyt esillä olevan pykälän 3 momentti poistetaan laista.

Ehdotuksen mukaan vapautensa menettäneen tapaamista voitaisiin valvoa myös videolaitteilla. Perustelujen (s. 86/II) mukaan tällaisesta videovalvonnasta tulisi ilmoittaa siitä kertovalla kyltillä. Lakivaliokunnan ehdotuksesta tutkintavankeuslain 9 luvun 1 §:n 2 momenttiin lisättiin erityinen säännös tällaisesta ilmoitusvelvollisuudesta. Tähän viitaten lakivaliokunta esittää,

että tutkintavankeuslakia vastaavasti nyt esillä olevan pykälän 2 momenttiin lisätään ilmoitusvelvollisuutta koskeva säännös.

8 luku. Säilytystilan järjestys

1 §. Säilytystilan järjestyssääntö. Kuten perusteluista (s. 89/II) käy ilmi, pykälä on tarkoitettu asiallisesti vastaamaan tutkintavankeuslain 10 luvun 1 §:ää. Viimeksi mainittuun pykälään tehtiin tutkintavankeuslakia säädettäessä perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella lisäys, jonka mukaan järjestyssääntö voi sisältää lakia ja sen nojalla annettuja säännöksiä ja määräyksiä tarkempia määräyksiä. Tämän vuoksi lakivaliokunta esittää,

että nyt esillä olevan pykälän sanamuoto tarkistetaan vastaamaan tutkintavankeuslain 10 luvun 1 §:ää.

9 luku. Säilytystilan ja vapautensa menettäneen tarkastaminen

6 §. Päähteettömyyden valvonta. Sääntelyn yhtenäisyyden vuoksi lakivaliokunta esittää,

että pykälän 1 momenttiin lisätään samanlainen viittaus rikoslain 44 luvun 16 §:ään kuin valiokunta on edellä esittänyt lisättäväksi 4 luvun 1 §:n 2 momenttiin.

7 §. Menettely ja päätösten kirjaaminen. Pykälän 1 momentissa säädetään henkilöntarkastuksen suorittamisesta pääsääntöisesti todistajan läsnäollessa. Momentti vastaa asiallisesti tutkintavankeuslain 11 luvun 9 §:ää. Tutkintavankeuslakia sovellettaessa voidaan pitää selvänä, että henkilöntarkastuksessa todistajana toimiva henkilö on aina vankilan henkilökuntaan kuuluva. Nyt ehdotetussa laissa henkilöntarkastus voidaan kuitenkin tehdä esimerkiksi kiinniotettaessa sellaisissa olosuhteissa, joissa ilman nimenomaista säännöstä ei ole selvää, että todistajana voi olla vain poliisin henkilökuntaan kuuluva. Perustelujen (s. 94/I) mukaan tämä on kuitenkin tarkoituksena. Säännöksen selventämiseksi lakivaliokunta esittää,

että momentin ensimmäinen virke muutetaan kuulumaan esimerkiksi seuraavasti:

"Henkilöntarkastus suoritetaan poliisin henkilökuntaan kuuluvan todistajan läsnä ollessa."

11 luku. Turvaamistoimenpiteet

1 §. Turvaamistoimenpiteet. Pykälässä säädetään niistä menettelyistä, joita vapautensa menettäneeseen voidaan turvaamistoimenpiteinä kohdistaa. Kuten perusteluista (s. 97/I) ilmenee, pykälän on tarkoitus yhtä poikkeusta lukuun ottamatta vastata tutkintavankeuslain 13 luvun 1 §:ää. Tähän viitaten lakivaliokunta esittää,

että pykälää muutetaan sanonnallisesti korvaamalla "kahlehtiminen"-sana "sitoimisella" ja

että tästä johtuvat sanonnalliset tarkistukset tehdään myös tämän luvun 2 §:ään, 5 §:n 2 momenttiin sekä 6 ja 7 §:ään.

3 §. *Tarkkailu.* Kuten perusteluista (s. 98/I) ilmenee, pykälä on tarkoitettu vastaamaan tutkintavankeuslain 13 luvun 3 §:ää. Tähän viitaten lakivaliokunta esittää,

että pykälän 1 momentti muutetaan vastaamaan mainitun tutkintavankeuslain pykälän 1 momenttia.

4 §. *Eristämistarkkailu.* Kuten perusteluista (s. 99/I) ilmenee, pykälä on tarkoitettu vastaamaan tutkintavankeuslain 13 luvun 4 §:ää. Tähän viitaten lakivaliokunta esittää,

että pykälän 1 ja 2 momentti muutetaan vastaamaan tutkintavankeuslain mainitun pykälän 1 ja 2 momenttia.

6 §. *Päätösvalta.* Pykälä sisältää säännökset siitä, kenelle kuuluu toimivalta päättää siinä mainituista turvaamistoimenpiteistä. Pääsääntönä on, että päätökset tekee säilytystilan esimies. Jos asia ei siedä viivytystä, päätöksen voi kuitenkin tehdä myös poliisimies tai vartija. Viimeksi mainitussa tapauksessa päätös on kuitenkin perustelujen (s. 99/II) mukaan ensi tilassa saatettava säilytystilan esimiehen vahvistettavaksi. Lakivaliokunnan mielestä tällaisella päätöksen vahvistamisvelvollisuudella on etenkin turvaamistoimenpiteiden laatu huomioon ottaen huomattava merkitys vapautensa menettäneen oikeusturvan kannalta. Tämän vuoksi lakivaliokunta esittää

säännöstä täydennettäväksi niin, että poliisimiehen tai vartijan tehdessä siinä tarkoitettua päätöksen tällä on velvollisuus saattaa se säilytystilan esimiehen vahvistettavaksi.

12 luku. *Tekninen valvonta ja etävalvonta.*

1 §. *Tekninen valvonta.* Pykälän 1 momentissa säädetään niistä seikoista, jotka on otettava huomioon järjestettäessä teknistä valvontaa. Lakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen perustelujen (s. 101/I) mainintaan, jonka mukaan teknisen valvonnan järjestäminen kiinni otettujen ja pidätettyjen valvonnassa ei saisi johtaa siihen, että vapautensa menettäneiden yksityisyyttä loukattaisiin alistamalla heidät perusteettomasti jatkuvaan tarkkailuun. Tällainen vapautensa menettäneen yksilön kannalta tärkeä seikka ei kuitenkaan käy ilmi itse säännöksen sanamuodosta. Tämän vuoksi lakivaliokunta esittää

momenttiin lisättäväksi maininnan, jonka mukaan tekninen valvonta on järjestettävä myös siten, ettei säilytystilassa olevan pidätetyn tai kiinni otetun yksityisyyteen tarpeettomasti puututa.

Pykälän 2 momentin mukaan teknisestä valvonnasta on viipymättä ilmoitettava valvonnan kohteena olevalle henkilölle. Säännöksen perustelujen (s. 102/I) mukaan ilmoittamisvelvollisuus kattaa paitsi sen, että tekninen valvonta ylipäänsä on käytössä, myös tiedon käytettävästä valvontamenetelmästä. Tämän vuoksi lakivaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta täsmentää momentin kuulumaan esimerkiksi seuraavasti:

"Teknisestä valvonnasta ja siinä käytettävistä menetelmistä on viipymättä ilmoitettava valvonnan kohteena olevalle henkilölle."

2 §. *Etävalvonta.* Pykälän 1 momentin mukaan säilytystilassa olevaa pidätettyä tai kiinni otettua voidaan valvoa etävalvonnalla etävalvontakeskuksesta. Etävalvontaa ei kuitenkaan voida käyttää, jos pidätetyn tai kiinni otetun turvallisuuteen kohdistuu hänen terveydentilansa, itsetuhoisen käyttäytymisensä tai muun vastaavan syyn vuoksi erityinen uhka. Pykälän 2 momentti sisältää lisäksi säännöksiä ensiavun ja pelastustoimenpiteiden suorittamisen turvaamises-

ta. Etävalvonnan käyttöön ottamisen hyväksyy 3 momentin mukaan sisäasiainministeriö.

Lakiehdotuksen 2 §:n 8 kohdan mukaan etävalvonnalla tarkoitetaan teknistä valvontaa, jossa säilytystilaa teknisellä valvonnalla valvova henkilö on muualla kuin sen säilytystilan alueella, jota hän valvoo. Käytännössä etävalvonta tarkoittaa perustelujen (s. 102/II) mukaan sitä, että vapautensa menettäneiden säilytystiloissa ei ainakaan yöaikaan olisi päivystävää vartijaa tai muuta päätoimisesti säilytystilaa valvovaa henkilöä.

Etävalvonnassa on kyse menettelystä, jossa olennaisena voidaan pitää sitä, että viranomaisen huostassa oleva henkilö jää vaille välitöntä henkilöllistä valvontaa. Lakivaliokunnan käsityksen mukaan tällaiseen ratkaisuun liittyy jo lähtökohtaisesti yksilön turvallisuuden kannalta huomattavia riskejä. Tämä on tiedostettu myös hallituksen esityksessä, jonka perusteluissa (s. 102/II) todetaan, että säilytystilan valvomisen etävalvontana ei poista tarvetta pidätettyjen ja kiinni otettujen henkilölliseen valvontaan. Säilytystilan läheisyydessä toimivan poliisipartion tulisivin perustelujen mukaan suunnitella partioimintansa siten, että partio pystyisi käymään keskimäärin enintään kahden tunnin väliajoin tarkastamassa miehittämättömässä säilytystilassa olevan pidätetyn tai kiinni otetun tilan.

Lakivaliokunta on ensinnäkin kiinnittänyt huomiota siihen, että tällainen tarkastamisvelvollisuus ei käy lainkaan ilmi itse lakitekstistä. Toiseksi lakivaliokunta epäilee, onko perusteluissa esitetty menettely käytännössä edes mahdollista toteuttaa taajamien ulkopuolella tilanteissa, joissa päivystävä partio saattaa joutua pitkäksi aikaa sidotuksi hälytystehtävään hyvinkin etäällä etävalvonnalla valvottavasta säilytyspaikasta. Valiokunnan huomiota on kiinnitetty myös siihen, että pidätetyillä ja kiinni otetuilla ei vaara- tai onnettomuustilanteen — esimerkiksi tulipalon — sattuessa ole läheskään aina fyysisiä tai psyykkisiä valmiuksia säilytystilasta pelastautumiseen, vaikka esimerkiksi ovien lukitus olisi kauko-ohjauksella etävalvontakeskuksesta avattavissa.

Lakivaliokunnan mielestä viranomaisilla on erityisen korostunut vastuu yksilön turvallisuudesta silloin, kun tämä on pakkokeinoin otettu viranomaisen huostaan. Valiokunnan käsityksen mukaan yksinomaan teknisten turvajärjestelmien avulla ei voida täysin poistaa niitä riskejä, joita henkilöllisen valvonnan puuttuminen vapautensa menettäneen henkilön säilytyksessä aiheuttaa. Kun tällaisten riskien toteutuminen voi pahimmassa tapauksessa johtaa jopa vapautensa menettäneen henkilön kuolemaan, lakivaliokunta ei voi pitää hyväksyttävänä etävalvontamenettelyn käyttämistä lakiehdotuksessa ja sen perusteluissa esitetyllä tavalla.

Edellä lausutun perusteella lakivaliokunta esittää

lakiehdotuksen etävalvontaa koskevia säännöksiä muutettaviksi niin, että etävalvontaa ei voida käyttää yksinomaan valvontakeinona vaan että siihen tulee aina liittyä vapautensa menettäneen turvallisuuden takaava välitön henkilöllinen valvonta.

13 luku. Tutkintavankeja koskevat erityissäännökset.

1 §. Tutkintavangin kuuleminen. Kuten perusteluista (s. 106/II) ilmenee, säännös on tarkoitettu vastaamaan tutkintavankeuslain 1 luvun 6 §:ää. Tämän vuoksi lakivaliokunta esittää,

että nyt esillä olevan pykälän muotoilussa otetaan huomioon ne muutokset, joita tutkintavankeuslain 1 luvun 6 §:ään tehtiin mainitun lain eduskuntakäsittelyn aikana.

15 luku. Vartijat

2 §. Voimakeinojen käyttö. Pykälän 4 momentissa säädetään sivullisen oikeudesta avustaa virkamiestä voimakeinojen käyttämisessä. Sääntely on asiallisesti tarkoitettu vastaamaan tutkintavankeuslain 13 luvun 6 §:n 3 momenttia. Lakivaliokunta kiinnittää hallintovaliokunnan huomiota niihin muutoksiin, joita viimeksi mainituihin säännöksiin perustuslakivaliokunnan lau-

sunnon perusteella eduskuntakäsittelyn aikana tehtiin ja esittää,

että nyt esillä olevan pykälän 4 momentti muutetaan vastaamaan tutkintavankeuslain 13 luvun 6 §:n 3 momenttia ja

että pykälään lisätään uudeksi 5 momentiksi viittaussäännös rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momenttiin sekä 7 §:ään, joissa säädetään voimakeinojen käytön lioittelusta.

5 §. *Henkilö- tai omaisuusvahinko.* Pykälän ensimmäisen virkkeen mukaan vartijan on viivytyksettä ilmoitettava esimiehelleen virkatehtävän suorittamisen yhteydessä syntyneestä muusta kuin vähäiseksi katsottavasta henkilö- tai omaisuusvahingosta. Sanamuodon mukaan vähäisistä vahingoista ei näin ollen tarvitsisi missään olosuhteissa ilmoittaa. Perustelujen mukaan tarkoituksena kuitenkin on, että vähäisistäkin vahingoista on tehtävä pykälässä tarkoitettu ilmoitus, jos vapautensa menettänyt sitä vaatii. Lakivaliokunta esittää,

että pykälää täydennetään sen perusteluissa tarkoitetulla, vähäisten vahinkojen ilmoittamisvelvollisuutta koskevalla säännöksellä.

17 luku. Muutoksenhaku

1 §. *Muutoksenhaun alaiset asiat.* Pykälä sisältää luettelon niistä asioista, joihin saa hakea muutosta ensin oikaisuvaatimusteitse ja sen jälkeen valittamalla hallinto-oikeuteen. Lakivaliokunta kiinnittää hallintovaliokunnan huomiota siihen, että tutkintavankeuslakia säädettyä perustuslakivaliokunta piti tällaista sääntelytapaa ongelmallisena, koska se perustuslakivaliokunnan mukaan jättää epäselväksi, onko asianosaisella oikeus saada lain nojalla tehty päätös tuomioistuimen tutkittavaksi silloinkaan, kun se koskee hänen oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan perustuslain 21 §:n 1 momentissa tarkoitettussa mielessä. Tuolloin perustuslakivaliokunta huomautti, että perustuslain kannalta hyväksyttävistä muutoksenhakurajoituksista on mahdollista

säätää lakiin otettavilla muutoksenhakukielloilla. Tähän nähden ja tutkintavankeuslain säätämisen yhteydessä lausumaansa viitaten lakivaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta mietintönsä perusteluissa antaisi sisäasiainministeriölle tehtäväksi yhdessä oikeusministeriön kanssa selvittää mahdollisuudet laatia perustuslakivaliokunnan esittämän mallin mukainen luettelo päätöksistä, joihin ei saa hakea muutosta valittamalla.

2 §. *Oikaisuvaatimus.* Pykälään on tarpeen tehdä lakitekkinen korjaus muuttamalla "oikaisuosoitus" muotoon "oikaisuvaatimusosoitus".

5 §. *Oikaisuvaatimuksen ja valituksen vaikutus täytäntöönpanoon.* Lakivaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta selkeyttää pykälän sanamuotoa muuttamalla sen vastaamaan vankeuslain 20 luvun 13 §:ää.

7. Laki järjestyksenvalvojista annetun lain 7 ja 12 §:n muuttamisesta

7 §. *Henkilön poistaminen, kiinniottaminen ja säilöissäpito.* Pykälän uuden 5 momentin mukaan järjestyksenvalvojaa koskee järjestyksenvalvojien säilyttämien henkilöiden osalta se, mitä poliisista säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa. Mitä samassa laissa säädetään vartijasta, koskee vastavasti järjestyksenvalvojaa.

Lakivaliokunnan mielestä ehdotettu sääntely on varsin ongelmallinen, koska sen mukaan järjestyksenvalvoja rinnastuisi yhtäältä poliisiin ja toisaalta 1. lakiehdotuksen 15 luvussa tarkoitettuun vartijaan. Perusteluista (s. 120/I) käy kuitenkin ilmi, että tällaisia täydellisiä rinnastuksia ei ole tarkoitettu. Poliisin osalta tarkoituksena näkyy olevan, että järjestyksenvalvojaa koskevat samat velvollisuudet kuin poliisilla on vapautensa menettänyttä kohtaan. Vartijaan järjestyksenvalvojan on taas ilmeisesti tarkoitettu rinnastuvan vain siltä osin kuin kyse on säilössä pidettävään henkilöön kohdistuvan päätösvallan

käyttämisestä. Tämän vuoksi lakivaliokunta esittää

säännöstä täsmennettäväksi niin, että siitä käy selvästi ilmi, miltä osin järjestyksenvalvojiin sovelletaan 1. lakiehdotukseen sisältyviä poliisia koskevia säännöksiä ja miltä osin puolestaan samaan lakiehdotukseen sisältyviä säännöksiä, jotka koskevat vartijoita.

Lausunto

Lausuntonaan lakivaliokunta esittää hallintovaliokunnalle,

että hallintovaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

Helsingissä 8 päivänä kesäkuuta 2006

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Tuija Brax /vihr	Lyly Rajala /kok
vpj.	Susanna Rahkonen /sd	Jukka Roos /sd
jäs.	Esko Ahonen /kesk	Tero Rönni /sd
	Leena Harkimo /kok	Petri Salo /kok
	Lasse Hautala /kesk	Pertti Salovaara /kesk
	Tatja Karvonen /kesk	Minna Sirnö /vas
	Petri Neittaanmäki /kesk	Juhani Sjöblom /kok
	Heli Paasio /sd	Timo Soini /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Risto Eerola.